

subotički dvotjednik

Godina V * Broj 101 * 15 svibnja 1999. Cijena 2,00 dinara

Otvoreno pismo?

gospodo moćnici?

S obe strane bolesne moći zla?

pišem Vam ovo pismo bez mržnje?

jer na mržnju krvnika ne želim odgovoriti mržnjom žrtve?

pišem bez ozlojeđenosti? ali sa izvjesnom dozom nemći?

ne nalazeći bolji način da se suprotstavim zlu koju ste nanijeli ovoj zemlji?

o uzročniku zla ovom prigodom ne bih?

pisali smo ranije??

sada bih o posledicama ovoga bezdušnog razaranja?

dakle, pišem, dok zrakoplovi zlosrdo oru nebo i bruje iznad glave i dok

negdje bombe ravnodušno, a kako bi bombe drugačije padale, i kroz tu rav-

nodušnost ćutim da su riječi preslabe da opišu zlo, da iskažu strah od su-

trašnjice koja nas je lišila budućnosti

današnjice?

o prošloj budućnosti koja nam je ostala u uspomeni ne?

no od jučer ćutim u žilama

da u novom svjetskom poretku stvari i ljudi

koju zagovarate Vi i na način kojim to činite?

da živimo u jednoj mehaničkoj civilizaciji

civilizaciji veliki brojki i veliki brzina?

u kojoj nema mjesta za malog običnog čovjeka

u demokraciji čiji je osnovni postulat?

bila greška

nema budućnosti jer u takvoj demokraciji

jedinka? pojedinac ne znači ništa? sveden je na puki broj

statistiku?

možda Vi i imate neku predstavu o pravu?

ali ako moćnom silom bezdušno ubijate? rušite i time

želite dokazati da ste u pravu? moram Vam reći da niste izborili pravo da

budete u pravu?

ubili ste u čovjeku njegovo dostojanstvo i pravo na ljudsko postojanje?

i jedini pravi i relevantan filozofski odgovor kojim se ljudski možemo

uprostaviti toj činjenici jeste samoubojstvo?

doveli ste postojanje do apsurdada?

ovdje ne mislim na puki fizički čin samoubojstva? već na mogući filozofski

odgovor na svrhu i smisao samog postojanja?

odgovori mogu biti različiti?

od egzistencijalnog preživljavanja do duhovnog siromaštva?

ne znam dotiče li Vas uopće ova dilema?

s obzirom da ćete Vi vašoj djeci, unučićima ovo vrijeme moći objasniti

riječju? jednostavno bila je greška?

ne nalazim da u toj riječi ima cinizma?

2

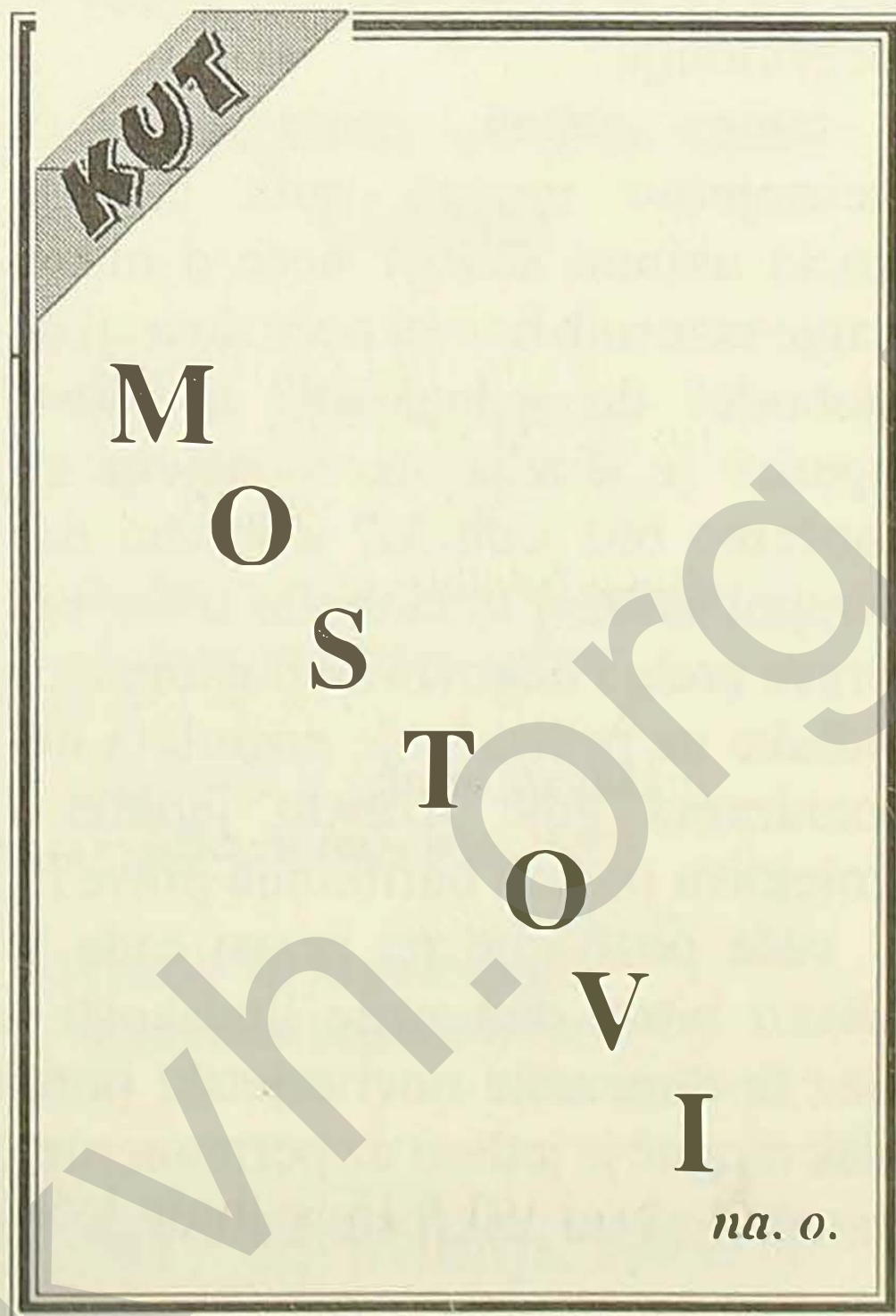
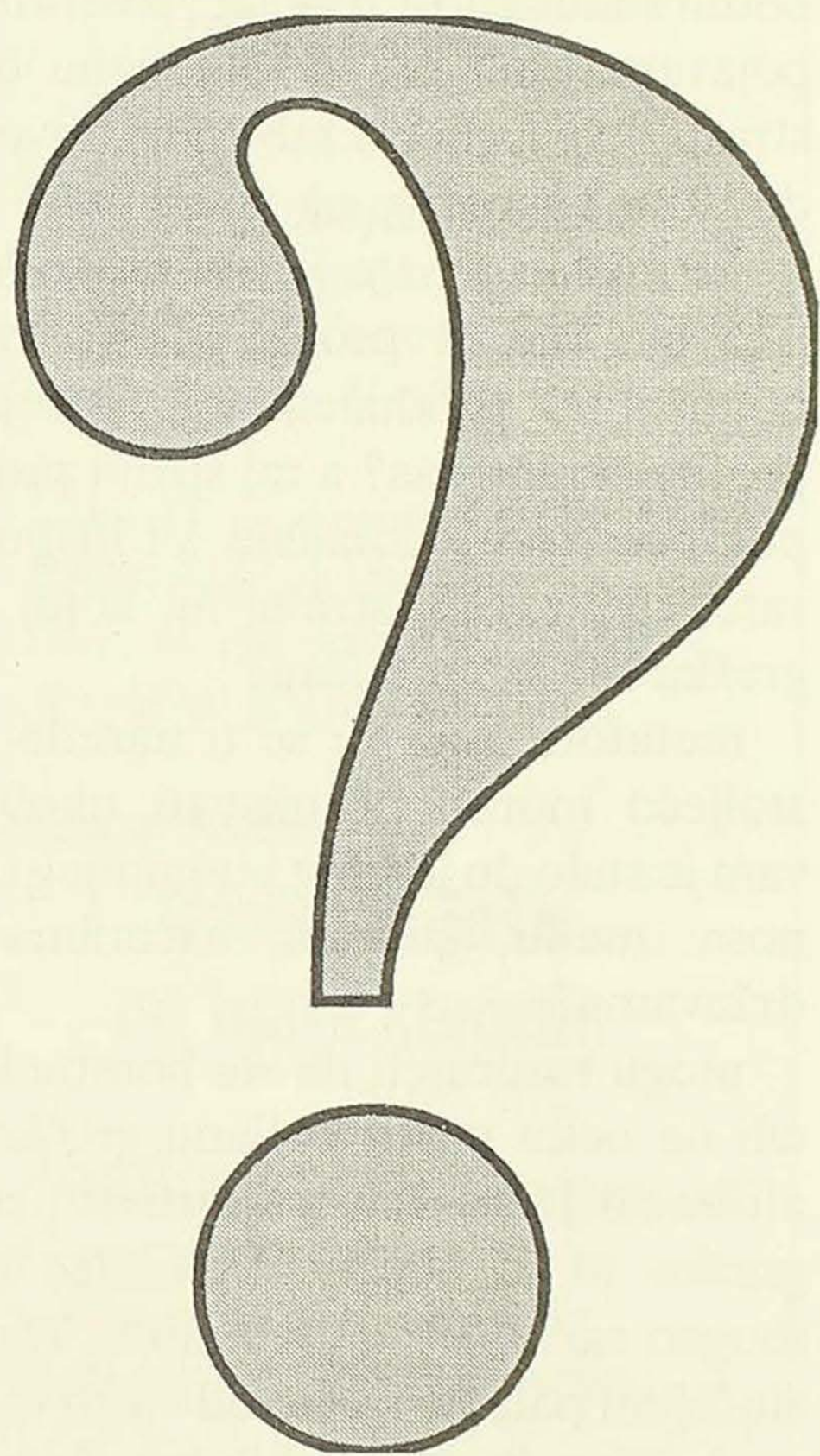
Lu Wen Ming

Starinska

*U blatnoj vodi mjesečina blista,
Ali slika ostaje joj čista.*

*Kraj zavojita se puta jela sreće,
Al struk joj je ravan poput svijeće.*

*Čestit čovjek od nevolja strada,
Al srce mu uvijek krijepe nada.*

➤ 1

ali ona je puna opasne ravnodušnosti?

ali kako ćemo mi toj greški dati ime?

kako objasniti našoj djeci? dogodila se greška? samo reći

srušeni mostovi su slučajno bili postavljeni na krivom mjestu

i greška se morala dogoditi?

da li će nam povjerovati da i sami nismo krivi?

no netko će u mirnija vremena morati odgovorno utvrditi uzročno-posljedničnu vezu? naći njenu povijesni kauzalnost? kako bi se oslobodili sukusa apsurdnosti? stvarima i pojavama dali pravu dimenziju bez strasti otrgnutih od zaborava dovesti do istine? staviti je na tas pravde?

ne mislim da ste Vi toliko zli koliko ste moćni prosto vi ste ravnodušni tek produžena ruka stroja i profita? žalim vas? a taj stroj i profit pokreće strah? konačno Vi inagurirate civilizaciju straha u kojoj je greška za vas metafora?

metafora koja će se u narednom stoljeću morati proučavati ukoliko vam je stalo do jednog humanijeg odnosa među ljudima narodima i državama?

mogu razumjeti da ste bombu bacili na neku pustopoljanu greškom ali baciti je na veleposlanstvo i reći greška to je cinično? također bih mogao razumjeti da je bomba kojim slučajem pala na jedno od vaših veleposlanstava? uvjeren bih bio da je to stvarno slučaj? greška? ovako to je metafora za nove sukobe? podjela? hegemoniju?

samo naivni misle da će neizmjereno mnogo puta bacanje kocki ukinuti slučaj? neće a ni bacanje razornih bombi neće dovesti do slobode? do jednakosti? nažalost? opasna je iluzija da u svijetu svi možemo biti jednaki? slobodni da? obujmi sadržaj te slobode treba biti pravo zrele i odgovorne pojedinačne odluke uz prihvaćanje postulata humanizama gdje između jedinki i kolektiva postoji harmonija prava?

vaše pozivanje na pravo sada je lišeno bitne dimenzije ljudskosti a bez te dimenzije novi svjetski poređak moguć je jedino uz permanentna ratovanja? uz prikrivanje straha?

nota bene? prvi rat koji prema svojem porijeklu i tijeku pokazuje crte političkog rata bio je rat s početka povijesti zapada opisuje ga Tukidid? bio je to rat između kopnene sile Sparte i pomorske sile Atene? i on je odveo u propast svijet grčkog polisa? korijen tog rata bio je u samopotvrđivanju usmjerenom prema održavanju političkog ranga najjačeg a najjači se uvijek osjećaju ugroženim? a svoju ugroženost su vidjeli u pukom postojanju drugog a mogli su zagovarati pravo jedino dok su strah skrivali i u tom se nalazila njihova odluka da ratuju? objasniti strah pred pretećim ništavilom vlastite političke budućnosti? ujedno znači gubitak ranga najjačeg? mutantis mutandis?

sudeći da nijedan narod nije izučio svoju povijest odgovorno i u njenoj kritičnoj dimenziji onda ona i nije mogla biti učiteljica života? stoga su greške nužne?

greška je za vas metafora? koju zaborava ne bi smio prekriti? pamćenjem objašnjavajući metaforu moramo doći do nekog višeg reda pravde? ali i tu postoje nagomilani povijesni problemi jer postoji red srca i ljubavi i red mržnje i sile? vjerujem kako će neki novi klinici ako se već ne mogu opredijeliti za prvi red ipak naći red gdje mržnje neće govoriti jezikom sile i gdje se neće nametati lažna dilema ako ubijem tamničara moram li ubiti i njegovu djecu kako bi zatočenik bio slobodan?

moćnici? svijet je ono što jest a jest gotovo ništa? jer ovo stoljeće je stoljeće straha s jedne strane omeđeno atomskom bombom a s druge nezapamćenim razaranjem? stoga mislim kako dio Europe ne samo da spava nego i hrče? samo što to hrkanje ne čuje spavač nego onaj koji od toga ne može spavati? probudit će se svijet i ne bih želio da ga iz toga sna trgne škripa cijepanja zemljovida svijeta na Istok i Zapad? nakon toga neće biti niti pobjednika niti pobijedenih?

moram reći kako nisam antizapadnjački raspoložen čak se i plašim toga stanja koje se ovdje na žalost zalijeva i njeguje čime se kriju uzroci od posljedica? svakoga dana svatko dobiva svoju porciju mržnje? to ubija

dušu i profilira drugačiji mentalitet ljudi? a kada sve ovo prođe ostat će u većini neiskorišćeni dio mržnje i neće se znati što će s njom? upravo protivu toga se moramo boriti? jezik je kontaminiran do boli mišljenje atrofirano svijest nemoćna probuditi savjest u odnosu na drugoga? stoga ukoliko ne prestane ovo razaranje i ne počne politički dijalog bojim se kako će uskoro on biti nemoguć bez još većega razaranja? a pitanje samoubojstva bit će jedini suvisli odgovor?

rat mora prestati odmah dok ne budu razorene duše i dok mržnja ne napuči sve pore?

p. s.

Ovo je pismo bliže literaturi nego li optužnici? nemam moć optuživati? želim oprostiti ali ne i zaboraviti u nadi kako će rat već sutra prestati i da ćemo nakon njega biti jači od mržnje koja razdvaja i bliži ljubavi koja spaja? graditi i ostvarivati civilno društvo? šansa je tu? iskoristimo je dok nije kasno?

gospodo moćnici?

počnite sa pregovorima?

gospodo moćnici?

počnite sa pregovorima?

popijte whiskey i rukujte se?

možda je znak upita trebalo stavljati iza svake riječi jer se i u snu i na javi pitam? Zašto?

vojislav sekelj

15. svibnja 1999.

broj 100

Izdavač: HKC „Bunjevačko kolo”

Adresa: Trg cara Jovana Nenada 15
24000 Subotica

E-mail: zig@tipnet.co.yu

Tel: 381 24 28 334

Telefax: 381 24 28 334

Žiro račun: 46600-678-7-3551

Glavni i odgovorni urednik:

Vojislav Sekelj v.d.

Uredništvo: Mirko Kopunović, Tomislav Žigmanov

Tehnički urednik: Ivan Hegediš

Tisak: „Globus” Subotica

List je registriran kod Ministarstva
za informiranje Republike Srbije pod
brojem 1620 od 25. travnja 1994. g.

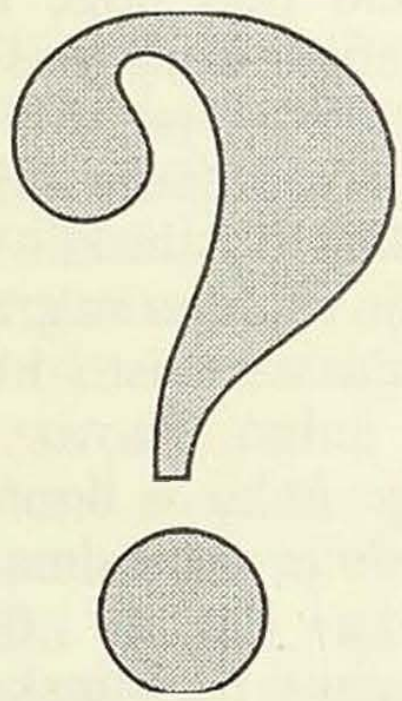
izlazi svake druge subote

Demokracija i skromnost

(Combat, veljača 1947)

Vratili smo se. Ponovo ćemo se vratiti nagadanjima, cjenkanju i smilicama. Isti problemi koji nas već prije godine satiru bit dovedeni u isti srokak. I svaki put kad neki slobodan glas pokuša bez pretenzija reći o što misli, čitava će vojska pasara svih dlaka i svih boja bijesno lajati da zagluše njegovu jeku.

Ništa od toga nije radosno, razuje se. Na sreću, kada ostaju uvane samo razumne nade, jećamo se čvrsta srca. Francuzi koji u potpunosti proživjeli posljednjih set godina naučili su bar da više ne ahuju za sebe same nego za druge. edili su svoje račune s najgorim.

kada su mirnii i odlučni. Ponovimo, kle, mirno i odlučno, sa svom nemjenljivom naivnošću koja nam priznaje, osnovna načela, jedina ja nam izgledaju čista da učine hvatljivim politički život.

Možda nema dobrog političkog retka, ali demokracija je sigurno nje loša. Demokracija se ne odvija pojma partije, ali pojam partije že veoma dobro postojati bez demokracije. To se događa kada neka tija ili neka grupa ljudi zamišlja poseduju apsolutnu istinu. Stoga skupštini i polsnicima danas rebna kura skromnosti. Svu su lozi za tu skromnost sjedinjeni u našnjem svijetu. Kako možemo zavaviti da ni Narodna skupština niti na vlada nemaju sredstava da še probleme koji nas opsedaju? kaz je za to da ni jednom od tih blema poslanici nisu pristupili a medunarodna svada nije očela. Nedostaje li nam ugljena?

Razlog je tome što nam Englezi odbijaju rurski, a Rusi sarski ugljen. Manjka nam kruha? Gosp. Blum i gosp. Thorez bacaju jedan drugom u lice tone i kvintale žita kojima bi nas morali snabdjevati Moskva i Washington. Ne bismo mogli bolje dokazati da uloga Skupštine i Vlade ne može, barem zasada, biti ništa od uloga administracije i da je Francuska, napokon, u zavisnosti.

Jedina stvra koju treba učiniti bila b to priznati, iz toga izvući odgovarajuće posljedice i pokušati naprimjer zajednički utvrditi medunarodni poredak bez kojeg nijedan unutarnji problem nikada ne bi bio uređen niti u jednoj zemlji. Drugim riječima, trebalo bi se malo zaboraviti. To bi poslanicima i partijama dalo malo od one skromnosti koja čini dobre i istinite demokracije. Demokrat je, napokon, onaj koji prihvaća da protivnik može biti u pravu, koji mu, dakle, dopušta da se izrazi i kjoi prihvaća da razmisli o njegovim argumntima. Kada partije ili ljudi dovoljno vjeruju u svoje razloge da prihvate da ušutkaju one koji su im se suprotstavljali silom, tada nema više demokracije. Ma kakva bila prilika za skromnost, ona je, dakle, sposobna za republike. Francuska danas nema više sredstava moći. Prepustimo drugima da kažu da li je to dobro ili loše. Ali to je jedna prilika. Očekujući da se nade ta moć ili da se od nje odustane, našoj zemlji preostaje još mogućnost da bude primjer. Jednostavno, ona bi to u očima svijeta mogla biti jedino kada bi proklamirala istine koje može otkriti unutar svojih granica, to jest, kada bi svojom vladom potvrđivala da će unutarnja demokracija biti aproksimativna sve dok se ne ostvari medunarodni demokratski poredak, i kad bi napokon u načelu postavila da se taj red, kako bi postao demokratskim, odrekne razdora sile.

To su, već ste shvatili, neaktuelna razmatranja.

Albert Camus

Tin Ujević

Notturmo

Noćas se moje čelo žari,
noćas se moje vjede pote;
i moje misli san ozari,
umrijet ću noćas od ljepote.

Duša je strasna u dubini,
ona je zublja u dnu noći;
plačimo, plačimo u tišini,
umrimo, umrimo u samoći.

Aleksandar A. Blok

Neznanka

Noć, ulica, fenjer, apoteka,
Besmisleni i tjeskobni sjaj.
Poživiš li još četvrt vijeka
Ostat će isto. U očaj.

Umreš li — počinješ davnu šalu,
Ponavljaju se ista lica,
Noć, ledeni odsjaj u kanalu
Apoteka, fenjer i ulica.

Atanas Dalčev

Čovjek bijaše od blata stvoren

Čovjek bijaše od blata stvoren, ali
Danas je od željeza svijet.
Teško mekima! Za malo
Htjedoh od dobrote umrijet.

Sada već šutljiva zatvaram usta,
I gnjevno pesti stiščem.
ook;

Domingos Carvalho da Silva

Lirizam

Ona se na brdo popela
S jednom ružom u ruci.

Svijet je iz daljine osmotrila
S jednom ružom u ruci.

Zatim je u ponor skočila
S jednom ružom u ruci.

I jučer su je pokopali
S jednom ružom u ruci.

Intervju: Sonja Liht, predsednik Fonda za otvoreno društvo Zdravog društva neće biti bez demokratije

„Krajnje je vreme da se svati da nevladine organizacije nisu neprijatelj nego komplementarne i neophodne forme koje pomažu državi da funkcionišu na opšte dobro svih njenih građana. I zato će Fond za otvoreno društvo nastaviti u tom pravcu da pruža podršku nevladinim organizacijama”.

Posle NATO agresije na Jugoslaviju verovatno će doći neki oblik „Maršalovog plana” za Balkan. Svetska banka i druge međunarodne finansijske institucije ulagaće novac u ekonomsku rekonstrukciju. Ali, čak i da hoće, te institucije nemaju pojma o rekonstrukciji uništene društvene strukture. Tog posla po definiciji svoje uloge, moraće da se prihvate nevladine organizacije — kako pomoći deci s ratnim traumama da sa njima žive čitav život, kako spojiti pokidane porodične i komšijske veze, kako iz pepela graditi naučne, istraživačke, kulturne i druge organizacije i institucije. Nevladine organizacije već sada se moraju punom merom angažovati na rekonstrukciji bazičnih društvenih struktura uništenih u bombardovanju NATO alijanse.

Ratni šok, prema oceni predsednika Fonda za otvoreno društvo Sonje Liht, samo je na kratko ostavio bez esencijalnog smisla organizacije istinske građanske participacije u javnim poslovima, poznatije u javnosti kao nevladin sektor. Stepem razaranja bazične društvene infrastrukture i potreba njene restauracije vraćaju nevladinim organizacijama smisao postojanja i delovanja. „Prvi šok polako prolazi i ljudi se već pitaju šta mogu da učine”, kaže za „Vreme” Sonja Liht. „U okviru sindikata Nezavisnost okupilo se 17 nevladinih organizacija i nakon dugih razgovora i razmišljanja doneli smo osnovni plan rada koji sadrži tri grupe aktivnosti. U prvu grupu antiratnih aktivnosti spada slanje poruka po svetu da se zaustavi agresija, bombardovanje i sve forme nasilja, zatim komunikacije sa starim prijateljima koji mogu pomoći objašnjenjima tamošnjoj javnosti, pa slanje brojnih apela da se izbegne ekološka katastrofa i spreči isključivanje jugoslovenskih provajdera sa interneta. Drugu grupu čine humanitarne aktivnosti obilaska starih i novih izbeglica, psihosocijalne podrške u najširem smislu deci i mladima i prikupljanje međunarodne humanitarne pomoći. Treću grupu čini koncipiranje projekta 'šta posle' u koji su se uključile pored već spomenutih 17 i nevladine organizacije iz Novog Sada, Niša, Podgorice, Nikšića... U okviru tog projekta vrlo se intezivno i kreativno razmišlja kako rekonstruirati, rekonstruisati postratno traumatizovano društvo ophrvano beznadem i očajem. I upravo tu vidim najznačajniju ulogu nevladinih organizacija”.

„Vreme”: O toj novoj ulozi nevladinog sektora nedavno ste govorili i na jednom međunarodnom skupu.

Sonja Liht: U NJU Orleansu je 20. i 21. aprila održana godišnja Konvencija svih američkih fondacija za koju sam poziv dobila mnogo pre početka ovog rata. Otišla sam upravo da bih govorila kako vidim značaj i ulogu nevladinog sektora i nevladinih organizacija u rekonstrukciji ne samo jugoslovenskog već i društava cele jugoistočne Evrope, ali sve to u okviru jakog protesta protiv bombardovanja. Mislim, i to sam rekla u panel diskusiji, da su filantropske organizacije poslednje koje će prihvatiti ovakvu vrstu „humanitarne intervencije”, nasilno rešavanje sukoba i odmazde nad celom jednom zemljom i njenim građanima. Istovremeno, pledirala sam na fondacije da budu mnogo, mnogo aktivnije u izgradnji svojih preventivnih mehanizama, jer je NATO bombardovanje Jugoslavije pokazalo da nevladine organizacije u svetu nisu osposobljene za takvu ulogu. Došlo je vreme da nevladine strukture i njihovi čelni ljudi jasno osude agresiju, jer nemaju šta da izgube, pošto ne moraju kao političari da se plaše sledećih izbora. Zato sam uputila poziv privatnim donatorima da budu aktivniji i hrabriji u podršci alternativama nasilju.

Šta podrazumeva pojam rekonstrukcije?

Ekonomsku obnovu obaviće Svetska banka i druge međunarodne finansijske institucije. Bazičnu društvenu infrastrukturu mogu obnoviti samo nevladine organizacije. Na zvaničnim medijima čujemo da je više od 100.000 ljudi u nekoj vrsti internog egzila. Vuk Drašković govori o desetinama hiljada ljudi koji su napustili Novi Sad. Isto je i u Beogradu, Nišu, Kragujevcu, Valjevu, Kraljevu, nesrećnom Aleksincu... Stvaraju se nove tenzije, i kad ovaj rat prođe moraće da se gradi novo, a kad je već tako, onda neka bude kvalitetnije. Strašno je važno da od početka gradimo novi duh zajedništva i solidarnosti koji se tako otvoreno manifestovao u ovim užasnim uslovima pod bombama. Nova uloga nevladinih organizacija je da na tim pozitivnim vrednostima gradi novi građanski duh oslobođen straha, ksenofobije i svega ružnog što je ovo vreme donelo. Pri tome, nemoguće je zamisliti punu aktivnost nevladinih organizacija, dakle društveno

angažovanih građana da ostvare javno koristan cilj, bez nevladinih, nezavisnih medija. Dakle, nema nevladinih organizacija bez istinskog pluralizma, a njega nema bez nezavisnih medija. Ne može se 1999. godine društvo rekonstruisati bez pluralizma i demokratije.

Demokratija na ovim prostorima posle bombardovanja nema baš povoljnu konotaciju?

Koliko god mnogima reč demokratija postaje mrska zbog 19 zemalja NATO alijanse koje sebe nazivaju demokratskim, ne smemo da upadnemo u grešku da nešto što je mnogo univerzalnije i traje od Aristotelovog vremena i čini srž svake dobre vladavine sada bacimo pod noge i dezauvišemo zbog Alijanse koja nas bombarduje. Možda će se pojaviti i paradoksalna činjenica — da ćemo mi, građani ove zemlje, koji istinski verujemo u demokratiju zajedno sa građanima koji u svetu veruju u to isto biti pozvani da gradimo jedno novo razumevanje demokratije kako u domaćim tako i u međunarodnim odnosima. Naravno, uz pretpostavku da mi ovde moramo društvo bazirati na istinskoj participaciji građana u javnim poslovima.

U Rimu je 10. dana od početka NATO agresije na Jugoslaviju 100.000 ljudi izašlo na ulice i protestovalo. Demonstracije je organizivao mirovni pokret „Arči”, jedna od najvećih nevladinih organizacija u svetu sa dva miliona članova. Od Grčke do Kanade demonstracije organizuju nevladine organizacije tih zemalja, samostalno ili u dogovoru s našim iseljenicima. Mnoge od tih organizacija u stalnom su kontaktu sa nevladinim sektorom u Jugoslaviji, i na tom zajedništvu gradiće se veliki deo jedne neformalne spoljne politike. Time, naravno, ne negiram potrebu formalne spoljne politike naše zemlje. Na nevladine organizacije ovde se nije dobronamerno gledalo ni pre NATO agresije.

Krajnje je vreme da se shvati da nevladine organizacije nisu neprijatelj nego komplementarne i neophodne forme koje pomažu državi da funkcionišu na opšte dobro svih njenih građana. I zato će Fond za otvoreno društvo nastaviti u tom pravcu da pruža podršku nevladinim organizacijama.

„Vreme”, 1. svibnja 1999.

Domet moralne osude sile

Bez kritičkog mišljenja nema ni valjane moralne snage, a još manje delotvorne politike i stvarne izmene egzistencijalne situacije

NATO bombardovanje naše zemlje stavlja nas pred mnoga iskušenja. Među prvima je moralno. Političko iskušenje postoji samo za one koji ne hvataju poistovećenje politike sa moralom. Egzistencijalno iskušenje je, kako, šire, složenije i teže.

Čudo i čudovišta

Ako su ikad u ratu postojala moralna pravila, noviji ratovi im ne čine ništa. O tome postoje bezbrojni dokazi. Pomenuću samo jedan. Sadašnje ratovode oglušile su se o reči pape i pravoslavnih patrijarha i ne mogu ništa reći o oružju utihne barem o uskršnjim žrtvama.

Prezir prema čudu hrišćanske vere u vreme uskrsnuća — prate, o čuda, biblijski likovi razularenih čudovišta. Legendarne borbe Davida i Golijata, operetski predači mahnitanju i strahu od blijskih nemani, Levijatana i Behemota. Levijatan svojim vidljivim silama uliva strah, a Behemotovo nekontrolisano sveprisustvo širi stravu. Iz straha još i može da zaškriči nada u budućnost, dok stravu prati očaj. U osvitu modernog doba, Levijatan je došaran i kao sila koja kroti druge sile, kao politički autoritet koji uzdava „rat sviju protiv svih”. Behemot je ostao simbol apsolutno iracionalne sile, koja se rasprostire i do najskrovitijeg kutka. U sadašnjem ratnom vrtlogu kao da se nalaze konture oba čudovišta. Svako se strašuje svako za sebe, a obično kada se oba razmašu pa još međusobno zakrve. Prizore bibijske apokalipse čine još upečatljiviji. Sve glasnjiji proroci, verujući i ne verujući, „poslednjeg i odlučnog dana”, i to baš u našoj zemlji, prešli su na Kosovo, kao novom Armadonuu, mestu gde se odigrava preludna bitka između Dobra i Zla.

Sablaznjivi prizori u kojima se sudaraju paganski i hrišćanski mitovi i legende sa tokovima modernog medijskog rata i modernim oružanim borbama, suštinski sužavaju mogućnosti izbora, ne samo moralnog. Moralna osuda jedne sile, ma koliko bila opravdana kao otpor spoljnoj agresiji, postaje licimerna ako preuzima oblike sile, pogotovu ako se uzima kao izvor i oslonac moralnosti i ostalih vrлина “tabora svetaca” u “sveti rat”. Slepa vera u vlastitog naroda ostaje slepa i

prema stradanju vlastitog naroda a ne samo drugih „zlih”) naroda. Ko nije sposoban da uoči sadašnje stradanje Albanaca, taj ne može da doživi n stradanje Srba. Problem nije samo u raspolaganju valjanim informacijama, već i u predrasudama, rasnim i nacionalnim, zbog kojih se naprosto, „ne vidi” stradanje bića „niže vrednosti”.

Politički izbor

Učestali izbori u našoj zemlji, isticanjem ličnosti i njihovih veština, skrajnuli su suštinu izbora kao demokratske institucije koja omogućuje izbornu smenu vlasti. Na vlasti su se, tako, smenjivale osobe i organizacije koje reprodukuju vlast kao nekontrolisanu silu. Takva vlast se rado poziva na „svete ciljeve” ne bi li se time i ona sama „posvetila”. Javnost, opozicija, parlament, vlada, sud, tada nisu institucije na kojima počiva politički poredak, nego su propagandne kulise ili poluge nekontrolisane vlasti. Pokušaji stvaranja takvih institucija kao delotvorne podloge parlamentarizma izgledaju kao „svetogrđe”, „izdaja”, te se sistematski razaruju. Čak i neke postojeće institucije od suštinske nacionalne važnosti, kao što je primerice univerzitet, bivaju razarane, ukoliko se sasvim ne uklape u tekućepotrebe aparature vlasti. Ni opozicija se nije baš pretrgla u borbi za parlamentarizam. Politička načela i javni interesi društva i države manje su im važni od promocije vlastite stranke ili ličnosti i od makar kakvog učešća u podeli „ratnog plena”, gde spada i sama vlast. Načelna opozicija ne nailazi na veću podršku građana. Ni toliko slavljena „energija” stotine hiljada „šetača” nije investirana ni u jačanje i razvoj lokalne samouprave za koju se ogorčeno i hrabro mesecima borila. Pristalice parlamentarizma, u pojedinim strankama ili van njih, nisu imale snage da produže proces demokratskih promena, bez čega ne mogu opstati ni prvi uspesi u uspostavljanju polaznih osnova parlamentarizma. I sami opčinjeni iznenadnom vlastitom građanskom hrabrošću, kojom su i svet prijatno iznenadili, ostali su nezainteresovani za korene i uzroke svojih nevolja u samoj „prirodi” političkog poretka i vladajuće ideologije. Karnevalska pena ostavila je skrivene izvore i tok-

ove tragedije tako da su ti retki dani oslobađanja ostali u znaku „drame-dije”. I sadašnjim „metašima”, ma koliko se razlikovali od „šetača”, pripisuje se izvanredna „energija” izražena na svakodnevnim okupljanjima i protestima protiv NATO bombardovanja. Ta energija je uperena, barem za sada, isključivo protiv brutalnosti spoljne oružane sile. Nema ni nagoveštaja o usmerenosti i ka demokratskom preobražaju vlastitog društva i države.

Ukoliko rat potraje, izglednija je militarizacija čitavog društva i dalja izolacija i zatvaranje Srbije, i spolja i iznutra, nalik na osoben koncentracijski logor.

Uzdanje u silu, domaću ili spoljnu, prezire politiku kao oblik ljudskog delovanja u stvaranju normi, institucija i procedura kojima se drže pod kontrolom razorni afekti i stvaraju uslovi za civilizovan život i demokratiju kao njegov optimalan okvir. Dakle, suštinski je izbor između sile i politike, potom između demokratskog i antidemokratskog poretka, a tek potom sledi racionalan izbor osoba koje će obavljati javne poslove.

U krizi su i dosadašnji akteri demokratskih promena. Umesto vlastitog preobražaja, oni se i iznutra rastaju. Svodenjem političke delatnosti samo na konferencije za štampu i povremena saopštenja o tome šta drugi rade, politika sve više liči na manje ili više lošu glumu („šmiru”). A priča o „odlaganju” borbe za demokratiju dok se ne postigne „konačno rešenje srpskog pitanja” već smo se i naslušali i nagledali, a, bogme, i natrpeli. Obelodanila se još jedna zabluda. Ako je isticanje raznih „zahteva” moćnicima, koji su počinila razna zlodela, da učine i neka „dobra dela”, izgledalo kao politička parada, sada razna „zahtevanja” od onih koji zlodela čine u beskrajnom povratku deluju licimerno. Vrhunac apsurdna nastaje onda kada i oni koji su ušli u vlast toj istoj vlasti, dakle i sebi, upućuju razne „zahteve”. Scenografija je, pri tom, sve raskošnija. Posteristi su estetizovali aktere, da bi potom sami akteri doterivali svoj „imidž” prema štancovanim posterima.

Egzistencijalni izbor

Neposredno ugroženi delovanjem oružane sile, sasvim je razumljivo da

se suprotstavljamo stradnju i smrti. Bez fizičkog opstanaka nema ni moralnog i političkog izbora.

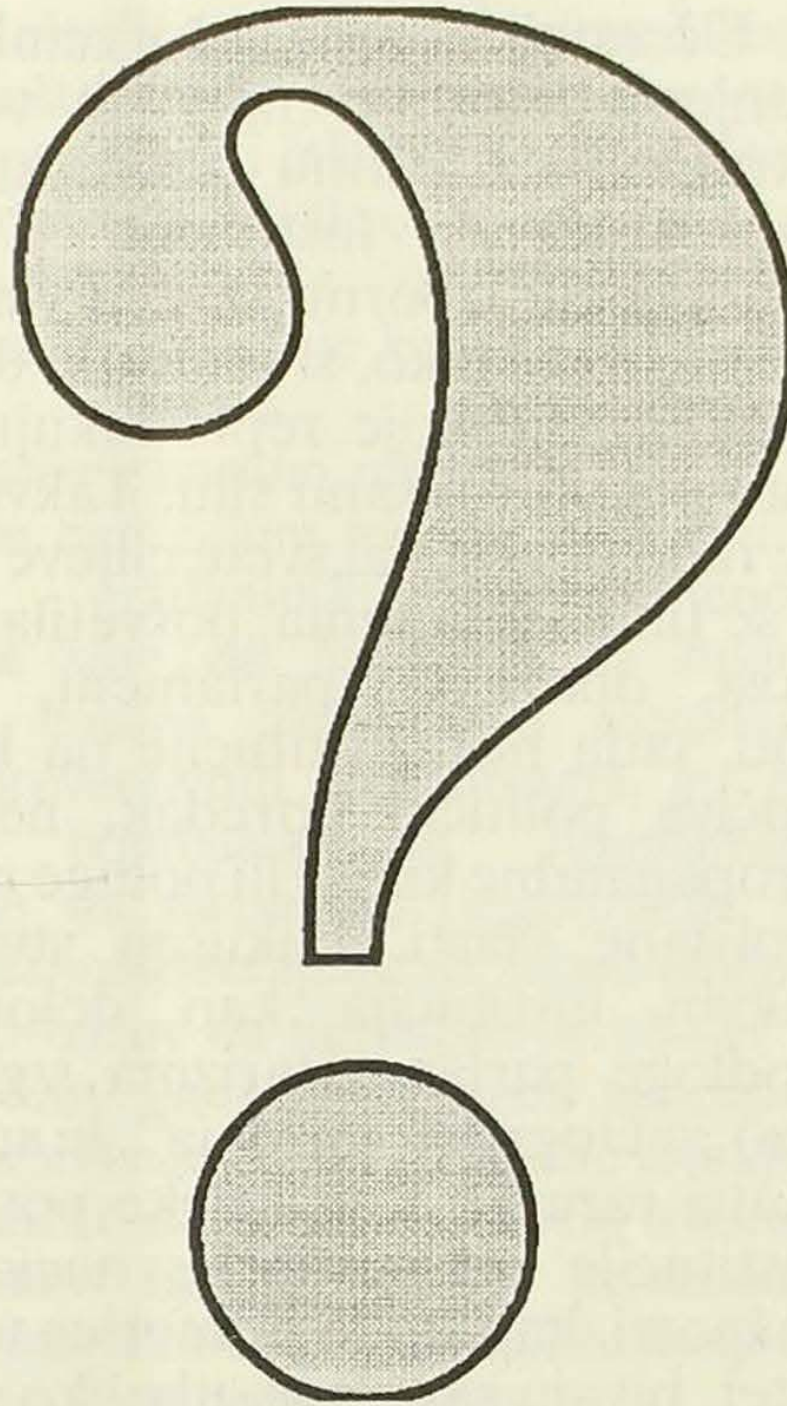
Postoji, pak, izvesna crta od koje prestaje nužna odbrana fizičkog opstanka, a započinje prekoračenje nužne odbrane. Mali je, ako uopšte i postoji, rizik da se prekorači crta odbrane protiv toliko goleme spoljne sile, kakva je NATO, pa da on sam postane objekat neobuzdane agresivnosti (ne samo verbalne). Psihološki je razumljivo priželjkivati poraz i daleko veće oružane sile, čak i nadati se da će na našu stranu stati još neka veća sila, recimo Rusija, koja će ući u rat do „konačne pobeđe”. Na toj crti počinje ideologija koja zamućuje razboritost i racionalni izbor. U vihoru novog svetskog rata sasvim je neizvesno ne samo ko će da pobedi, nego i da li će čitavo čovečanstvo biti poraženo.

Srpski narod je u svojoj istoriji više puta bio na ivici kolektivne katastrofe. I posle Kosovske bitke, kada je znatan deo naroda tražio spas u drugim zemljama. Slično je bilo i posle oružanog poraza Prvog srpskog ustanka. I posle vojnog poraza u Prvom svetskom ratu, znatan deo naroda povlačio se iz zemlje, preko Kosova i Albanije, ka savezničkim zemljama. Postojale su, dakle, zemlje otvorene za stradalnike, i saveznici u borbi protiv zajedničkog protivnika. Postojalo je, takođe, još nešto što je barem donekle ograničavalo rizike iracionalnih odluka. Oni koji su odlučivali o kolektivnoj sudbini ipak su povremeno polagali račune o svojim odlukama. Tako je, na primer, srpska Narodna skupština u više navrata raspravljala o odgovornosti vlade za odluku o povlačenju naroda s vojskom i o velikim stradanjima i civila i vojnika. Rizično povlačenje naroda tadašnji predsednik Vlade, Nikola Pašić, pravdao je namerom da se saveznicima „pokaže vernost do kraja”, a najjači argument bio je: „Ja sam uveren da naši Saveznici neće ostaviti da Srbija propadne”.

Pozanta je promenljivost „ratne sreće” u ranijim ratovima. Zna se i za ogromne žrtve tih ratova. Sve to je opravdano ratnim poredama i savezništvom sa boljim delom sveta. U novijim ratovima nižu se porazi, razaranja, žrtve. Izolacija je sve veća. Nestaju „prolazi” za kolektivno izbegavanje. Nema ni onoliko rasprava i odgovornosti za odluke o sudbini naroda koliko je nekada bilo. Ne zna se ima li stvarnih saveznika. Kome se sada iskazuje „vernost do

kraja”, koliko vredi bilo čije verovanje da današnji saveznici „neće ostaviti Srbiju da propadne”? Ostaje li samo ukopavanje?

Mogućnost izbora, pojedinačnog i kolektivnog, danas je daleko više sužena nego ranije. Ne samo zbog ogromne premoći sile koja napada, neizvesnog opredeljenja eventualnih saveznika i zatvorene odstupnice, nego i zbog izvesnih trendova koji se razlikuju od onih u nekadašnjoj Srbiji i ondašnjem svetu. Iako nije bila uzor privrednog razvoja, demokratije i kulture, tadašnja Srbija je bila

u izvesnom usponu — i privrede, i demokratije, i kulture. To je ulčivalo građanima uverenje da imaju šta da brane. Ponesto su i odbranili, mada nisu mogli da se sasvim izbave od ratobornih vladara i vojnih krugova koji su ih vodili i u krajnje rizične ratne avanture.

I svet je bio u prosperitetu, bez današnjih vičкова nezaposlenih masa. Rastuće „suviše mase” stoje na raspolaganju režimu, kao „živi štit” i „topovsko meso”, i kao i „radne brigade” za „društveno koristan rad”. Suočeni s retko videnim nevoljama, ipak nismo lišeni svakog egzistencijalnog izbora. Kao i uvek, ozbiljan izbor podrazumeva i preispitivanje lične odgovornosti.

Lični izbor

Potpisnik ovih redova i ranije je učestvovao u raznim oblicima otpora nasilju, pa i protiv agresije američkog imperijalizma na Vijetnam i Kambodžu, iako mu nije bilo ni na kraj pameti da se tamošnjim režimima „divi”. Izneverio bi i sebe, i svoj narod, ako se i sada ne bi suprot-

stavio spoljnoj sili. Ali to i dalje ne znači da braneci Kambodžu pristaju na režim Pola Pota. Ni kada je učestvovao u protestima protiv bombardovanja Vukovara, Mostara, Sarajeva, protiv zločina u Hrvatskoj, Srebrenici ili na Kosovu, nije podržavao bilo koji antidemokratski režim.

Uveren sam i dalje da u još uvek živom iskustvu Srbije postoje uporišne tačke za drukčiji smer zbivanja od onoga koji ovde već dugo dominira. Ta uporišta ne možemo naći na kamoli učiniti delotvornim bez obnove kritičkog mišljenja koje su zatirali i „klasna” i „nacionalna” ideologija. Bez kritičkog mišljenja nema ni valjane moralne snage, a još manje delotvorne politike i stvarne izmene egzistencijalne situacije. Lični izbor sadrži rizike, a kolektivni izbor koji guši lični, apsolutni je rizik. Ako nas drugi proglašavaju za suviše, još postoji tračak nade u spas, ali svaka nada konačno nestaje onda kada i mi sami sebe smatramo „suvišnim”.

Moralna osuda spoljne sile važna je za naš opstanak, ali nije dovoljna za istinske promene okolnosti koje reprodukuju nevolje i stradnje, ne samo nas, pojedinačno i kolektivno već i mnogih ljudi u savremenom svetu.

Nebojša Popov

Preneto iz lista „Republika”

Sumatra

*Sad smo bezbrižni, laki i nežni.
Pomislimo: kako su tihi, snežni
vrhovi Urala.*

*Rastuži li nas kakav bleđi lik,
što ga izgubismo jedno veče,
znamo da, negde, neki potok
mesto njega, rumeno teče.*

*Po jedna ljubav, jutro, u tudini,
dušu nam uvija, sve tešnje,
beskrajnim mirom plavih
mora,*

*iz kojih crvene zrna korala
kao, iz zavišaja, trešnje.*

*Probudimo se noću i smešimo,
drago,*

na Mesec sa zapetim lukom.

Imilujemo daleka brda

i ledene zore, blago, rukom.

Miloš Crnjanski

„ZBOGOM ORUŽJE” predgovor

Dva knjiga je pisana u Parizu (ancuska), Ki Vestu (Florida), Pig- (Arkanzas), Kansas Sitiju (Suri), Seridanu (Vajoming), a rukopis u grubom obliku završen blizu Big Horna, u Vajomingu. eo sam da je pišem prvih zimskih eci 1928. godine a završio je sep- bra iste godine. Prvu redakciju ivela je u jesen i u zimu 1928. go- u Ki Vestu, a poslednju u Par- u proleće 1929. godine.

Dok sam pisao prvi rukopis, u zas Sitiju mi se, pomoću "car- greza", rodio drugi sin Patrik, a sam vršio drugu redakciju otac je izvršio samoubistvo u Ouk- ku, u Illinoisu. Kada sam je šio još mi nije bilo punih trideset ina, a onog dana kada je ob- ena, došlo je do kraha na svet- n tržištu. Oduvek sam mislio da ac mogao da sačeka taj događaj, eto, on se tada, možda, i suviše ririo. Ne volim da o tome dono- bilo kakav sud jer sam svoga oca go voleo.

Isno se sećam svih ovih stvari su se dogodile i svih mesta u ko- smo živeli, živo se sećam i prijat- neprijatnih trenutaka koje smo odine imali. Ali se još jasnije n svog saživljavanja s knjigom i odnevnog opisivanja onog što se j dogadalo. Opisujući tu zemlju, le i stvari koje su se dogodile, ao sam se srećnijim nego što sam bio. Svakog dana sam čitao ru- s od početka do mesta gde sam s pisanjem, i svakog dana sam idao rad kada mi je još sve išlo o i kada sam znao šta će se dalje i.

njenica da je ova knjiga u stvari dija, nije me činila nesrećnim, m verovao da je i sam život tra- a i znao sam da može da ima jedan kraj. Ali samo saznanje e kadri da učinite nešto veliko, vorite nešto dovoljno istinito, s čini srećnim kad čitate, i da to e svakog svog radnog dana — ilo mi je mnogo veće zadovol- nego što sam ga ikad dotad Osim toga ništa više nije imalo st za mene. Ranije sam bio ob- jedan roman. Kada sam ga o, ništa nisam znao o pisanju ro- pa sam ga svakog dana pisao e brzo i do potpune iscrplje- I tako je taj prvi rukopis bio a rdav. Napisao sam ga za šest ja i morao da ga potpuno prera- rlikom te prerade mnogo sam o.

izdavač Čarls Skribner, koji o zna o knjima, a koji o čkom poslu, po svemu sudeći, noliko koliko je to potrebno i što iznenaduje, zna nešto i o ma, zatražio je od mene da m šta mislim o ilustracijama i edna knjiga treba da bude illus- a. Na ovo se može odgovoriti

sasvim jednostavno: ukoliko umetnik nije isto toliko dobar ili čak bolji slikar ili crtač nego što je pisac pisac, onda za pisca ne postoji nešto što ga može više razočarati nego kad vidi da je stvari, mesta i ljude, kojih se seća, nacratao i prikazao neko koji tamo uopšte nije bio.

Kada bih napisao neku knjigu koja se odigrava na Bahamskim ostrvima, voleo bih da je ilustruje Vinslou Homer, pod uslovom da ne ilustruje, već prosto naslika Bahamska ostrva i sve ono što je tamo video. Kad bih bio Gi de Mopasan, što je, na svaki način, velika stvar, voleo bih da moje delo bude ilustrovano crtežima i slikama Tuluz Lotreka, Renoarovim scenama iz prirode, iz srednjeg doba njegovog stvaralaštva, a tome bih još dodao moje normandijske pejsaže, jer ih dosad nijedan slikar nije bolje naslikao.

Mogli biste tako nastaviti i sa dru- gim piscima i iznositi šta biste voleli da imate kad biste bili na njihovom mestu. Ali svi ti pisci su mrtvi, a isto tako i svi ti slikari, zajedno sa Mak- som Perkinsonom i drugima koji su pomrli prošle godine. Bez obzira na to ko je umro te godine, dobra je stvar što u tom pogledu ta godina nije onako rdava kao što je bila prošla, ili kao 1944, ili pak rana zima i proleće 1945. godine. To su bile godine u ko- jima je izgubljeno mnoštvo ljudi.

Kada je ova godina počela u San Veliju, u Ajdahu, s šampanjcem koji je drugi plaćao i s ljudima koji su sas- vim ozbiljno igrali neku vrstu igre, u kojoj se trebalo provući ispod zateg- nutog konopca ili drvenog štapa, a da ih pritom ne dodirnu svojim preve- likim stomacima, nosevima, remen- jem na tirolskim žaketima i drugim istaknutim delovima tela — sedeo sam u jednom uglu sa mis Ingrid Bergman, pijujući šampanjac naših za- jedničkih domaćina i rekao joj — Kćeri, ovo će biti najgora godina koju smo ikad videli. (Izostavio sam odgovarajuće prideve koje sam pri- tom izgovorio.)

Mis Bergman me je upitala zašto će ovo biti tako rdava godina. Ona je lično proživela izvestan broj lepih go- dina i nije bila sklona da prihvati moje gledište. Rekao sam joj da to ne bih mogao da objasnim u pojedini- nostima, jer raspolazem samo oskud- nim engleskim jezikom a pogrešan mi je i način izražavanja, ali da znam da će to biti rdava godina iz mnogih još nepovezan zapažanja; a sam pri- zor ovog obilja i veselog provlačenja ledima ispod zategnutog konopca ili drvenog štapa nije me mogao u to ra- zuveriti. Na tome smo završili razgo- vor.

Tako je ova knjiga prvi put ob- javljena onog dana 1929. godine kada je došlo do kraha na tržištu. A ilustrovano izdanje će se pojaviti ove jeseni. Skot Fiedžerald je mrtav,

Tom Volf je mrtav, Džim Džojls je mrtav (onaj fini sadrug toliko različit od zvaničnog Džojlsa njegovih bio- grafa koji su me jednom prilikom, kada sam bio pijan, pitali da li ne mis- lim da je njegov rad bio isuviše malo- građanski!) Džon Bišop je mrtav, Maks Perkins je mrtav. Mnoštvo ličnosti koje treba da budu mrtve, takode su mrtve; vise glavom nadole ispred prepunih stanica u Milanu, ili su obešene na ovaj ili onaj način u isuviše bombardovanim nemačkim gradovima. Mrtvi su takode i svi oni bezimni ljudi od kojih je većina mnogo volela život.

Naslov ove knjige je **Zbogom oružje**, ali, na žalost, za sve ovo vreme (izuzev tri godine) otkako je napisana stalno se u nekom obliku vodi rat. Neki su imali običaj da kažu — zašto je ovaj čovek tako preokupi- ran i prosto opsednut ratom. Međutim, sada, posle 1933. godine, možda je svima jasno zašto jedan pi- sac treba da bude zainteresovan stal- nim, besmislenim, ubilačkim i prlja- vim ratnim zločinima. S obzirom na to da sam bio u mnogim ratovima, siguran sam da imam predrasudu, i nadam se da sam pun predrasuda. Ali čvrsto je uverenje pisca ove knjige da se u ratovima bore najdiv- niji ljudi koji postoje, ili, ako hoćete, samo ljudi koji su sve divniji ukoliko ih srećete bliže mestu gde se vode borbe. Ali ratove stvaraju, izazivaju i započinju isključivo ekonomske suprotnosti, a vode ih svinje koje nas- toje da izvuku korist iz njih. Smatram da sve one ljude koji teže da pomoću rata dođu do profita i koji pomažu da se on izazove treba već prvog dana rata da pobiju ovlašćeni predstavnici lojalnih građana njihove zemlje, koji će ratovati.

Pisac ove knjige bi bio veoma za- dovoljan da na sebe preuzme odgo- vornost za ova ubijanja ako bi ga le- galno delegirali oni koji će se boriti, i da se stara da se sve to izvršava što je moguće humanije i ispravnije (neki od ovih ubijenih bez sumnje će se ponašati korektnije nego drugi), i da vodi računa o tome da sva tela budu pristojno sahranjena. Može se čak urediti da se sahranjuju u celofanu, ili u nekoj novijoj plastičnoj materiji. Ako, na kraju dana, postoji neki do- kaz da sam na bilo koji način izazvao novi rat, ili da nisam ispravno izvršavao dodeljene mi dužnosti, bio bih spreman, ako ne i zadovoljan, da me strelja ono isto streljačko odel- jenje i da budem sahranjen u celo- fanu, ili bez njega, ili pak da mi nago- telo bude ostavljeno na nekom brdu. I tako, evo vam knjige od pre skoro dvadeset godina, a ovo joj je predgo- vor.

*Ernest Hemingvej
Finka Virdžija,
San Francisko de Paula, Kuba
30. juna 1948.*

Lu Wen Ming

Starinska

*U blatnoj vodi mjesečina blista,
Ali slika ostaje joj čista.*

*Kraj zavojita se puta jela sreće,
Al struk joj je ravan poput
svijeće.*

*Čestit čovjek od nevolja strada,
Al srce mu uvijek krijepi nada.*

Odisej Elytis

Suton

*Svi čempresi pokazuju
Crnim prstima svojim
Crninu ponoći.
U svim je pregrštima šutnja.*

*Golo, razgaljeno rame
Kao istina,
Ponizuje tvoj ponos.
Na kraju toga tamnog sutona
Blista osamljeno svjetlo
Srebrna mlada
U mojoj budnoj nostalgiji.*

Ion Pillat

Septembar

*Zašto taj trokut roda na ob-
zorju hvata oko?
Tko poput noža zarezava prošlost
u srcu duboko?*

*Jesen i spomeni davni — jedno
se s drugim veže:
Kada se vraća jedno, i drugo je
opet svježije.*

*S godinama će, mišljah, nestat
mi čežnja sa svijeta,
Ali jeseni svake u davna se
vraćam ljeta.*

*K živici smejsta hrle koraci
mladosti moje,
Kad orasi ispred vrata u košu sa
groždem stoje.*

Ion Pillat

Septembar

*Zašto taj trokut roda na ob-
zorju hvata oko?
Tko poput noža zarezava
prošlost u srcu duboko?*

*Jesen i spomeni davni —
jedno se s drugim veže:
Kada se vraća jedno, i drugo je
opet svježije.*

*S godinama će, mišljah, nes-
tat mi čežnja sa svijeta,
Ali jeseni svake u davna se
vraćam ljeta.*

*K živici smejsta hrle koraci
mladosti moje,
Kad orasi ispred vrata u košu
sa groždem stoje.*

Tóth Arpád

U jalovu satu

*Osamljen sam.
Jako.
Suze teku
Mlako.
Voštano je platno na mom
stolu.
Lijen brusim pjesmu neku
golu.
Mršava spodoba koju svi os-
trugli:
Ja, ja.
I sam sam, sam na zemaljskoj
kugli.*

Emily Dickinson

Nada je ono pernato biće

*Nada je ono pernato biće
Sto prhne na granu u duši;
Napjev za napjevom bez riječi
sriče
I nikad ne presuši.*

*Po oluji ona se najslade glasi,
I teško bi morala bura da bije
Te sitne ptice glas da ugasi
Koji nas toliko grije.*

*Čula sam je u kraju najvećeg
mraza,
Na morima što prijete crno;
A ipak u oskudici najtežeg
časa
Nije ni zaiskala zrno.*

Hans Magnus Encensberger
iz "Propasti Titanika"

Peto pevanje

*Otimte ono što su vam oteli,
uzmite najzad ono što vam pri-
pada, vikao je,
smrzavajući se, jakna mu beše pre-
mala,
kosa mu se vijorila pod dizali-
cama,
vikao je: Ja sam jedan od vaših,
šta još čekate? Sad
je vreme, porušite prepreke,
pobacajte tu ološ u vodu,
zajedno sa koferima, psima,
lakejima,
žene takode, čak i decu,
silom, noževima, golim rukama!
I pokaza im nož,
pokaza i голу ruku.*

*Ali ljudi iz međupalube,
behu to iseljenici, stajali su tu,
u mraku, mirno skinuli
kape sa glava i slušali ga šta go-
vori.*

*Kada ćete se uopšte osvetiti,
ako se sad ne pokrenete?
Ili možda ne možete da vidite krv,
sem krvi vade dece i vaše
sopstvene?
I on izgreba sebi lice
i raseče sebi ruke
i pokaza im svoju krv. Ali ljudi iz
međuplaube
su ga slušali i ćutali.
Ne zato što on nije govorio litvan-
ski
(nije govorio litvanski);
ne zato što su mogli biti pijani
(njihove starinske boce,
umotane u grube marame,
već su odavno bile ispijene do
dna);
ne zato što su bili gladni
(bili su i gladni):*

*Nije to bilo zato. Nije
se to moglo tako lako objasniti.
Dobro su razumeli ono što je go-
vorio,
ali ga nisu shavtali.
Njegove reči nisu bile njihove
reči.
Njih su proždirali drukčiji stra-
hovi
nego njega, i drukčije nade.
Strpljivo su stajali tu,
sa svojim torbama, svojim bro-
janicama,
svojom rahitičnom decom
na preprekama, pravili su mesta,
slušali ga, s respektom,
i čekali, dok nisu potonuli.*